

СЕКЦІЯ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 81'362:811.112.2+811.161.2

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2021-1-1>

ПЛЮСКВАМПЕРФЕКТ – АБСОЛЮТНА, ВІДНОСНА ЧИ АБСОЛЮТНО-ВІДНОСНА ЧАСОВА ФОРМА?

Андріїв Ольга Богданівна,
кандидат філологічних наук,
викладач кафедри англійської філології та перекладу
Університет Короля Данила
olha.andriiv@ukd.edu.ua
orcid.org/0000-0003-3517-8258

Статтю присвячено актуальній проблемі граматичного статусу плюсквамперфектних форм німецької та української мов. У дослідженні диференційовано погляди науковців щодо плюсквамперфектних форм із боку їх відносної чи абсолютної інтерпретації. Подається визначення плюсквамперфекта з майбутньою часовою референцією, підтверджене прикладними репрезентаціями й аналізом досліджуваних одиниць у структурі речення. З боку традиційного лінгвістичного трактування плюсквамперфект – це форма, яка виражає або «передування щодо іншої минулої дії», або «віддалене минуле». Однак у дослідженні звертаємо увагу на нові значення цієї грами: «теперішнє» чи «майбутнє».

У статті висувається проблема футуральної спрямованості плюсквамперфектних форм, виходячи з двох позицій: коли плюсквамперфект вживається в значенні «післяминуле» щодо іншої минулої дії, тобто коли ця грама опозиціонує своєму загальноприйнятому значенню; коли плюсквамперфект виражає значення «контрфактичність» із майбутньою часовою референцією – суб'єкт висловлення знає, що в реальному світі певні дії не можуть бути реалізовані, оскільки суперечать об'єктивним законам людського існування. Вживання плюсквамперфектних форм у подібних конструкціях свідчить про те, що мова не лише не обмежує нас засобами вираження реальних знань про світ, а й надає такі для відтворення гіпотетичних, ірреальних чи контрфактичних висловлень.

Зроблено висновок, що з позиції темпоральності форми плюсквамперфекта кон'юнктива є позачасовими й можуть виражати дію, що відбувається в момент мовлення, відбувалася (чи могла відбутися) раніше моменту мовлення або відбудеться після моменту мовлення, оскільки в зіставленні часу й способу переважає спосіб дієслова, а часовий характер вербальної форми відходить на другий план. Запропоновано розглядати плюсквамперфект як абсолютно-відносну часову форму.

Ключові слова: плюсквамперфект, абсолютний час, відносний час, момент мовлення, контрфактичність.

PLUPERFECT – ABSOLUTE, RELATIVE OR ABSOLUTE-RELATIVE TEMPORAL FORM?

Andriiv Olga Bohdanivna,
Candidate of Philological Sciences,
Lecturer at the Department of English Philology and Translation
King Danylo University
olha.andriiv@ukd.edu.ua
orcid.org/0000-0003-3517-8258

The article is devoted to the problem of grammatical status of pluperfect forms of German and Ukrainian languages. The study differentiates the views of scientists on pluperfect forms in terms of their relative or absolute interpretation. The definition of the pluperfect with the future temporal reference is given, confirmed by applied representations and analysis of the studied units in the sentence structure. From the point of view of traditional linguistic interpretation, pluperfect is a form that expresses either “precedence over another past action” or “distant past”. However, in this study, we look at new meanings of this grammar: “present” or “future”.

The article raises the problem of the futural orientation of pluperfect forms, based on two positions: when pluperfect is used in the sense of “past” in relation to another past action. That is, when this gram is in opposition to its conventional meaning; when the plusquamperfect expresses the meaning of “counterfactual” with the future temporal reference, when

the subject of the statement knows that in the real world certain actions cannot be realized because they contradict the objective laws of human existence. The use of the pluperfect forms in such constructions indicates that language not only does not limit us by means of expressing real knowledge about the world, but also provides such for the reproduction of hypothetical, unreal or counterfactual statements.

It is concluded that from the point of view of temporality, the conjunctive forms of the pluperfect are timeless and can express the action that occurs at the time of speech, occurred (or could occur) before the moment of speech or will occur after the moment of speech, the temporal nature of the verbal form recedes into the background. It is proposed to consider plusquamperfect as an absolute-relative time form.

Key words: pluperfect, absolute time, relative time, moment of speech, counterfactuality.

1. Вступ

Новизна розвідки полягає в певною мірою нетрадиційному підході до розуміння плюсквамперфектних форм з основними семами «передування щодо іншої минулої дії» чи «віддалене минуле» з інтерпретацією грами як абсолютно-відносної.

Актуальність дослідження вмотивована необхідністю аналізу й переосмислення традиційних наукових підходів щодо вивчення плюсквамперфекта виключно з позицій відносності.

Мета дослідження полягає у виявленні нового семантичного потенціалу плюсквамперфекта: теперішня чи майбутня часова референція.

У сучасній лінгвістиці вже існує чимало наукових досліджень, які присвячені плюсквамперфектним формам, серед яких можна виокремити як зіставно-типологічні студії (Молошная, 1996; Шошитайшвили, 1998; Сичинава, 2013), так і дослідження цієї грами в окремих мовах (Tieroff, 1994; Breuer, 1996; Chinkarouk, 1998; Попович, 2012; Андріїв, 2016 та ін.). З боку традиційного лінгвістичного трактування плюсквамперфекта ця форма виражає або «передування щодо іншої минулої дії», або «віддалене минуле». Однак, незважаючи на основні традиційні погляди, інтерпретацію та аналіз плюсквамперфектних форм, все частіше дослідники звертають увагу на нові, а подекуди й контрверсійні значення цієї грами, такі як «теперішнє» чи «майбутнє».

2. Абсолютний час / відносний час

Як стверджують деякі німецькі дослідники, поняття абсолютних і відносних часових форм доречно виключно за умови їх трактування в межах темпорального дейксиса (Breuer, 1996: 19), що вказує на простору й часову локалізацію. Узагальнюючи дослідження Б. Комрі, можна розмежувати абсолютні й відносні часові форми таким чином: «абсолютною є така часова форма, яка містить як частину своєї семантики момент теперішнього в значенні дейктичного центру; відносною вважається часова форма, яка не

містить як частину своєї семантики момент теперішнього в значенні дейктичного центру. Відносний час пояснюється стосовно точки відліку, яка задається контекстом» (Comrie, 1985: 36, 58).

Для відносних часів актуальною є ідентифікація точки відліку чи низки потенціальних моментів відліку, які виводяться з контексту. Однак теперішнє є завжди можливою точкою відліку для відносних часів. Це означає, що відносний час інтерпретується стосовно моменту зіставлення, який є контекстуально зумовленим; оскільки контекст передбачає момент теперішнього, то інтерпретація завжди можлива для відносного часу стосовно теперішнього, хоча вона й видається дещо ілюзорною. Таким чином, різниця між абсолютним і відносним часом полягає не в розумінні точки відліку плану теперішнього чи іншої часового моменту, але швидше між формою, значення якої визначає чи не визначає теперішній час як момент віднесення (Comrie, 1985: 58).

У контексті вказаної проблематики постає проблема трактування плюсквамперфекта, який може вживатися в абсолютному й відносному часовому значенні. Наведемо декілька прикладів.

У німецькому мовознавстві плюсквамперфект:

- темпорально не виконує жодної іншої функції, як тільки «передминуле» (Ten Cate, 2004: 139);
- позначає завершеність у минулому; подія виражається як завершена до моменту мовлення (Flämig, 1991: 394);
- вживається в простих реченнях для позначення кінцівки, а також для вираження минулості до певного часового пункту;
- існує для вираження стану справ, який суперечить дійсності;
- вживається в складних реченнях у поєднанні зі сполучниками; для вираження відносності підрядного щодо головного;
- застосовується в текстах для вираження відносності щодо контексту (Wunderlich, 1970: 119–120);

– плюсквамперфект – німецька дієслівна форма, що означає час, який сплинув до певного моменту в минулому. На відміну від українського давноминулого німецький плюсквамперфект може вживатися й безвідносно (Совгира, 1977: 163).

В українському мовознавстві:

– форми давноминулого часу орієнтуються винятково на точку відліку, що є минулою дією (Бондар, 1996: 54);

– значення давноминулого часу виникає в разі порівняння часового перебігу двох дій у минулому. Отже, значення давноминулого відносно (Білодід, 1969: 377);

– давноминулий час виражає таке саме абсолютне значення, як і минулий, теперішній чи майбутній, і не передбачає відношення до іншої дії в минулому (Барчук, 2011: 16).

З наведених прикладів можемо зробити висновки про те, що переважає тенденція до трактування плюсквамперфектних форм як відносних. Під відносним значенням розуміємо відношення до іншої дії в минулому чи певної точки відліку (Сомгіє, 1985: 65).

Прихильники абсолютного тлумачення складних минулих часових форм аргументують свій погляд тим, що критерії встановлення часового значення за межами темпоральної позиції мовця не відбивають функціонально-семантичної природи дієслівних граем. У формі давноминулого часу немає вказівки на будь-яку іншу, пізнішу співвідносну минулу дію (Барчук, 2011: 16). Виходячи з такої позиції, варто наголосити, що призначення будь-якої мовної одиниці – це повідомлення, передача інформації, тому не варто розглядати часову форму з позиції «в собі й для себе», бо в такому разі вона втрачає своє прагматичне значення.

Плюсквамперфект позначає минулу завершену дію. На відміну від перфекта, події, виражені плюсквамперфектом, не можуть відбиватися як такі, що сягають плану теперішнього. У своєму абсолютному значенні плюсквамперфект трапляється рідко (Sommerfeldt, Starke, 1988: 82). Важко погодитись із цією думкою науковців, оскільки плюсквамперфект може сягати плану теперішнього, якщо розрізняти такі поняття, як момент мовлення та теперішній час (див.: Breuer, 1996: 7). Актуальним таке тлумачення буде для прямої мови. Наприклад, ситуація в готелі: „ – Aber wir **hatten** das Zimmer **reserviert**”. Номер був заброньований задовго до цього моменту, але сама ситуація зачіпає момент мовлення, актуальна для нього, хоча й маркована семами

минуле + завершене. Саме в цьому й полягає абсолютне вживання плюсквамперфекта: він безпосередньо наближений чи має відношення виключно до моменту мовлення на відміну від відносного значення. Тобто плюсквамперфект є абсолютно-відносною часовою формою.

3. Футуральний плюсквамперфект

У зарубіжній лінгвістиці останніх років активно висувається проблема футуральної спрямованості плюсквамперфектних форм (див.: Grewendorf, 1982; Leirbukt, 1991; Chaski, 1995). У наведених працях науковців спрямованість плюсквамперфектних форм стосовно майбутнього часу отримала різну інтерпретацію. У пропонованій статті розглянуто плюсквамперфект із майбутньою часовою віднесеністю, виходячи з двох позицій:

– коли плюсквамперфект вживається в значенні «післяминуле» щодо іншої минулої дії. Тобто коли ця граема опозиціонує своєму загальноприйнятому значенню;

– коли плюсквамперфект і давноминулий час виражають значення «контрфактичність» із майбутньою часовою референцією.

Термін «футуральний плюсквамперфект» вперше застосував Г. Гревендорф (Grewendorf, 1982: 231), хоча він видається не зовсім вдалим, оскільки не має нічого спільного з традиційним майбутнім часом. З позицій Г. Гревендорфа йдеться про транспозицію плюсквамперфектної форми, яка вступає в опозицію з контекстом (Бондарко, 1971: 8), тобто такий різновид контекстуального оточення, яке надає формі плюсквамперфекта нетрадиційної семантики «післяминулого». Типовим вираженням такого значення плюсквамперфекта є пропозиції з темпоральним сполучником *bis* (див.: Gelhaus, 1969: 17). Розглянемо приклад:

*...und diese beiden Phantasie-Schloßabfüllungen **verharrten** lange auf ihrem Platz, **bis** sie am Samstag abend schließlich **verschwunden waren*** (M. Mosebach).

З наведеного прикладу очевидно, що дія головного речення, виражена претеритальною формою, почалася раніше дії підрядного, вираженого формою плюсквамперфекта: $E1_{Prät} \rightarrow E2_{Plqp}$, коли основне значення плюсквамперфекта $E2_{Plqp} \rightarrow E1_{Prät}$. Не менш важлива роль належить у цьому випадку сполучнику *bis*, який, з одного боку, вимагає закінчення дії головного речення (Steube 1980: 45), а з іншого, – ця вимога реалізується тільки за умови завершення дії підряд-

ного речення, тобто обидві дії взаємозалежні у своїй часовій протяжності й взаємозумовлені в значенні завершеності. Схематично ці відношення можна показати (див рис. 1).

Для E1 точкою відліку буде E2, а для E2 – темпоральний конкретизатор *am Samstagabend*, причому обидві дії завершені й не мають спільних ознак із традиційним майбутнім часом.

Виявом майбутньої часової віднесеності плюсквамперфекта можна вважати його контрфактичне вживання, коли суб'єкт висловлення знає, що в реальному світі певні дії не можуть бути реалізовані, оскільки суперечать об'єктивним законам людського існування. Наприклад: *Nächstes Jahr wäre er 200 Jahre alt geworden* (Leirbukt, 1991), де плюсквамперфект кон'юнктива наділено семою «футуральність з ірреальним семантичним навантаженням».

З подібною семантикою знаходимо й приклади давноминулого часу в українській мові, коли суб'єкт мовлення може з упевненістю говорити про характерні для нього ознаки чи стани, випереджаючи їх настання та таким чином не допускаючи їх реалізації:

I ще одно, бачиш, був би забув! (І. Вільде) → (але ж не забув).

Зазначена проблема ще й досі постає дискусійною та вимагає уточнення через неоднозначність пропонованого для вказаних виявів терміна «футуральний плюсквамперфект». З наведених прикладів слідує, що порівнювані грами не мають відношення до таких виявів майбутнього часу, як, наприклад, перфект: *Morgen habe ich die Treppe geputzt* (Breuer, 1996: 41) чи простий минулий час в українській мові: – *Ну все, я пішов...*; такі приклади тільки засвідчують спрямованість на майбутню дію, яка не може бути реалізована, по-перше, через значення самої форми (плюсквамперфект / давноминулий час не можуть позначати майбутні дії *par excellence*), а по-друге, внаслідок знань про об'єктивні закони світу (*Nächstes Jahr wäre er 200 Jahre alt geworden*, адже відомо, що реально цього

відбутися не може з двох причин: з наукового боку – таких випадків не зафіксовано, а з формального – контрфактичність міститься в самій пропозиції (могло б виповнитися →, але вже не може). Вживання плюсквамперфектних форм у подібних конструкціях свідчить про те, що мова не лише не обмежує нас засобами вираження реальних знань про світ, а й надає такі для відтворення гіпотетичних, ірреальних чи контрфактичних висловлень.

4. Висновки

Плюсквамперфектні форми можуть набувати семантики теперішнього чи майбутнього, коли вони вживаються в значенні «післяминуле» щодо іншої минулої дії (тобто коли ці часові форми вступають в опозицію до свого ключового значення), коли плюсквамперфект і давноминулий час виражають значення «контрфактичність» із теперішньою чи майбутньою часовою проекцією (йдеться про ситуацію, коли суб'єкт контрфактичного висловлення знає про неможливість реалізації дії ще до моменту мовлення, оскільки вона зумовлена тими чинниками, які не залежать від людини. Відбувається своєрідний перехід до певного моменту в минулому, звідки альтернативна ситуація, орієнтована на теперішнє чи майбутнє, не може отримати належного розгортання внаслідок того, що реальні знання про світ блокують у нашій свідомості потенційність такої уявної ситуації).

Зроблено висновок, що з позиції темпоральності форми плюсквамперфекта кон'юнктива є позачасовими й можуть виражати дію, що відбувається в момент мовлення, відбувалася (чи могла відбутися) раніше моменту мовлення або відбудеться після моменту мовлення, оскільки в зіставленні часу й способу переважає спосіб дієслова, а часовий характер вербальної форми відходить на другий план. В українській мові вираження майбутньої дії формами давноминулого часу не є поширеним явищем. У тих поодиноких випадках, коли така інтерпретація можлива, майбутня часова референція є контекстуально залежною.

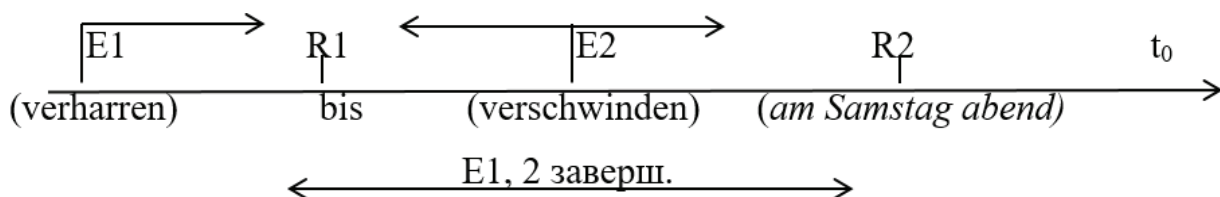

Рис. 1. Плюсквамперфект у значенні «післяминуле»

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андріїв О.Б. Функціонування плюсквамперфекта у німецькій і давноминулому часу в українській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Івано-Франківськ, 2016. 186 с. URL: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis_andriiv.pdf (дата звернення: 20.03.2021).
2. Барчук В.М. Граматична темпоральність: Інтервал. Час. Таксис : монографія. Івано-Франківськ : Сімик, 2011. 416 с.
3. Білодід І.К. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Київ : Наукова думка, 1969. 583 с.
4. Бондар О.І. Темпоральні відношення в сучасній українській літературній мові : Система засобів вираження. Одеса : Астропринт, 1996. 192 с.
5. Бондарко А.В. Вид и время русского глагола (значение и употребление). Москва : Просвещение, 1971. 238 с.
6. Молошная Т.Н. Плюсквамперфект в системе грамматических форм глагола в современных славянских языках. *Русистика. Славистика. Индоевропеистика* : сборник к 60-летию А.А. Зализняка. Москва, 1996. С. 564–573.
7. Попович Л. Граматичні та семантичні функції плюсквамперфекта в сучасній українській мові. Акцентологія. Етимологія. Семантика. До 75-річчя В.Г. Скляренка. Київ : Наукова думка, 2012. С. 653–672.
8. Сичинава Д.В. Типологія плюсквамперфекта. Славянський плюсквамперфект. Москва : АСТ-ПРЕСС КНИГА, 2013. 384 с.
9. Совгира А.Г. Дієслово. Німецько-українські мовні паралелі : (порівняльно-типологічна граматики). Київ : Вища школа, 1977. С. 149–168.
10. Шошитаішвили І.А. Функции и статус плюсквамперфекта в глагольной системе (в типологическом аспекте) : дисс. ... канд. філол. наук : 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание». Москва, 1998. 181 с.
11. Ten Cate A.P. Das Plusquamperfekt im Mahlstrom des Präteritumschwunds. *Linguistische Studien im europäischen Jahr der Sprachen*. Frankfurt am Main : Lang, 2004. S. 135–144.
12. Breuer Ch. Das deutsche Plusquamperfekt – absolut-relatives oder absolutes Tempus? *Deutsche Tempora der Vorvergangenheit*. Trier : WVT, 1996. S. 1–62.
13. Chaski C.E. The Future Pluperfect: Double Tenses in American English Auxiliaries. *American Speech*. 1995. Vol. 70. No. 1. P. 3–20.
14. Chinkarouk O. Le Plus-que-parfait dans la phrase complexe (coordination et juxtaposition) en ukrainien moderne. *Le Langage et l'Homme*. 1998. XXXIII, 1. P. 39–53.
15. Comrie B. Tense. Cambridge : CUP, 1985. 139 p.
16. Flämig W. Zur Funktion des Verbs. I. Tempus und Temporalität. *Deutsch als Fremdsprache*. 1964. № 4. S. 1–8.
17. Gelhaus H. Zum Tempussystem der deutschen Hochsprache. Der Begriff Tempus. Düsseldorf : Schwann, 1969. S. 5–22.
18. Grewendorf G. Zur Pragmatik der Tempora im Deutschen. *Deutsche Sprache*. 1982. № 3. S. 213–236.
19. Sommerfeldt K.-E., Starke G. Einführung in die Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. 1988. 327 S.
20. Leirbukt O. "Nächstes Jahr wäre er 200 Jahre alt geworden": Über den Konjunktiv Plusquamperfekt in hypothetischen

- Bedingungsgefügen mit Zukunftsbezug. *Zeitschrift für Germanistische Linguistik*. 1991. № 19 (2). S. 158–193.
21. Steube A. Temporale Bedeutung im Deutschen. Berlin : Akademie-Verlag, 1980. 219 S.
22. Thieroff R. Perfect and Pluperfect in German. Tense and Aspect in Discourse. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 1994. P. 99–113.
23. Wunderlich D. Tempus und Zeitreferenz im Deutschen. München : Hueber, 1970. 358 S.

REFERENCES:

1. Andriiv O.B. Funktsionuvannya plyuskvamperfekta u nimetski i i davnomynulogo chasu v ukrainkii movakh. [Functioning of pluperfect in German and Ukrainian.] Cand. diss. Ivano-Frankivsk, 2016. Available at: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis_andriiv.pdf.
2. Barchuk V.M. (2011). Hramatychna temporalnist: Interval. Chas. Taksys: monohrafiia. [Grammatical temporality: Interval. Tense. Taxis]. Ivano-Frankivsk: Simyk, 416 s.
3. Bilodid I.K. (1969). Suchasna ukrainska literaturna mova: Morfolohiia. [Modern Ukrainian literary language: Morphology]. K.: Naukova dumka, 583 s.
4. Bondar O.I. (1996). Temporalni vidnoshennia v suchasni ukrainskii literaturnii movi : Systema zasobiv vyrazhennia. [Temporal relations in modern Ukrainian literary language: The system of means of expression]. Odesa.: Astroprynt, 192 s.
5. Bondarko A.V. (1971). Vyd y vremena russkoho hlahola (znachenye y upotreblenye). [Aspect and tense of the Russian verb (meaning and use)]. M.: Prosveshchenye, 238 s.
6. Moloshnaia T.N. (1996). Pluskvamperpekt v systeme hrammatycheskykh form hlahola v sovremennykh slavianskykh yazykakh. [Pluperfect in the system of grammatical forms of verbs in modern Slavic languages]. Rusystyka. Slavystyka. Yndoevropestyka: sbornik k 60-letiyu A.A. Zalyzniaka. M., S. 564–573.
7. Popovych L. (2012). Hramatychni ta semantychni funktzii pluskvamperfekta v suchasni ukrainskii movi. [Grammatical and semantic functions of pluperfect in the modern Ukrainian language.] Aktsentolohiia. Etymolohiia. Sematyka. Do 75-richchia V.H. Skliarenka. K. : Naukova dumka, S. 653–672.
8. Sychynava D.V. (2013). Typolohiia pluskvamperfekta. Slavianskyi pluskvamperpekt. [Typology of pluperfect. Slavic pluperfect]. M. : AST-PRESS KNYHA, 384 s.
9. Sovhyra A.H. (1977). Diieslovo. Nimetsko-ukrainski movni paraleli : (porivnialno-typolohichna hramatyka). [Verb. German-Ukrainian language parallels: (comparative-typological grammar)]. K. : Vyscha shkola, S. 149–168.
10. Shoshytaishvily Y. (1998). Funktsyy y status pluskvamperfekta v hlaholnoi systeme (v typolohycheskom aspekto) [Functions and status of the pluperfect in the verb system (in the typological aspect)]: dys.... kand. fylol. nauk: spets. 10.02.20 "Srvnytelno-ystorycheskoe, typolohycheskoe y sopostavytelnoe yazykoznanie", M., 181 s.
11. Abraham P. Ten Cate. Das Plusquamperfekt im Mahlstrom des Präteritumschwunds. [] *Linguistische Studien im europäischen Jahr der Sprachen*. Frankfurt am Main: Lang, (2004). S. 135–144.

12. Breuer Ch. (1996). Das deutsche Plusquamperfekt – absolut-relatives oder absolutes Tempus? [The German pluperfect - absolute-relative or absolute tense?]. Deutsche Tempora der Vorvergangenheit. Trier: WVT, S. 1–62.
13. Chaski C. E. (1995). The Future Pluperfect: Double Tenses in American English Auxiliaries. American Speech. Vol. 70, No. 1. P. 3–20.
14. Chinkarouk O. (1998). Le Plus-que-parfait dans la phrase complexe (coordination et juxtaposition) en ukrainien moderne. [The pluperfect in the complete sentence (coordination and juxtaposition) in modern Ukrainian.] Le Langage et l'Homme, XXXIII, 1. P. 39–53.
15. Comrie B. (1985). Tense. Cambridge: CUP, 139 p.
16. Flämig W. (1964). Zur Funktion des Verbs. Tempus und Temporalität. [About the function of the verb. Tense and temporality]. Deutsch als Fremdsprache. № 4. S. 1–8.
17. Gelhaus H. (1969). Zum Tempussystem der deutschen Hochsprache. [To the tense system of the high German language]. Der Begriff Tempus. Düsseldorf: Schwann, S. 5–22.
18. Grewendorf G. (1982). Zur Pragmatik der Tempora im Deutschen. [To the pragmatics of tenses in German.]. Deutsche Sprache. № 3. S. 213–236.
19. Karl-Ernst Sommerfeldt, G. Starke. (1988). Einführung in die Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. [Introduction to the grammar of contemporary German]. 327 S.
20. Leirbukt O. (1991). "Nächstes Jahr wäre er 200 Jahre alt geworden": Über den Konjunktiv Plusquamperfekt in hypothetischen Bedingungsgefügen mit Zukunftsbezug. [Next year he would have been 200 years old": About the subjunctive pluperfect in the hypothetical conditional structures with the future reference]. Zeitschrift für Germanistische Linguistik. № 19, (2). S. 158–193.
21. Steube A. (1980). Temporale Bedeutung im Deutschen. [Temporal meaning in German]. Berlin: Akademie-Verlag, 219 S.
22. Thieroff R. (1994). Perfect and Pluperfect in German. Tense and Aspect in Discourse, Berlin / New York: Mouton de Gruyter, P. 99–113.
23. Wunderlich D. (1970). Tempus und Zeitreferenz im Deutschen. [Tempus and tense reference in German] München: Hueber, 358 S.

*Стаття надійшла до редакції 11.04.21
The article was received 11 April 2021*